

ARGENTINOS KONSTITUCIJOS YPATUMAI

Elena Vaitiekienė *

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Konstitucinės teisės katedra
Ateities g. 20, Vilnius
Telefonas (8 5) 271 4546
Elektroninis paštas ktk@mruni.lt

Pateikta 2008 m. birželio 9 d., parengta spausdinti 2008 m. rugsėjo 23 d.

Santrauka. Argentinos konstitucija priskiriama senosios kartos konstitucijoms ir yra ilgiausiai pasaulyje galiojančių konstitucijų ketvertuke (po JAV, Belgijos ir Norvegijos konstitucijų). Ji buvo priimta 1853 m. gegužės 1 d. ir su vėlesniais pakeitimais, atliktais 1860, 1866, 1898, 1957 ir 1994 m., galioja iki šiol.

Pakankamai stabili konstitucija ir nuolat besikeičianti šalies politinė ir socialinė ekonominė padėtis (ekonomikos pakilimas arba valstybės bankroto grėsmė, santykinai rami politinė padėtis arba kariniai perversmai ir karinė diktatūra, trukusi apie pusę dvidešimtojo šimtmečio) – gana retas derinys konstitucinėje teisėje. Šiuo požiūriu galima būtų teigti, kad Argentinos konstitucijos kūrėjams pavyko rasti universalias valstybės sutvarkymo teisinio reglamentavimo priemones ir liberalias konstitucijos interpretavimo galimybes, padėjusias išsaugoti konstituciją nedemokratinio režimo sąlygomis, pritaikyti ją prie konkrečių politinių aplinkybių ir vadovaujantis joje įtvirtintomis demokratinėmis nuostatomis de facto legimituoti tautos nerinktas politinės valdžios institucijas.

Straipsnyje aptariamos Argentinos konstitucingumo ištakos ir raidos ypatumai, konstitucijoje įtvirtintas valstybės sutvarkymo modelis, valstybės valdžios institucijų sistema, valstybės valdžios institucijų sudarymo tvarka, jų įgaliojimai bei tarpusavio santykiai.

Pagrindinės sąvokos: konstitucija, konstitucingumo raida, Argentinos konstitucija.

Argentinos konstitucingumo ištakos ir raida.

Argentinos konstitucingumo pradžia susijusi su Ispanijos kolonijų Amerikoje nepriklausomybės karu. 1810 m. gegužės 25 d. Buenos Aires prasidėjo sukilimas (Gegužės revoliucija), kuris nuvertė Ispanijos kolonijinę administraciją (Rio de la Platos vicekaralių). Dauguma revoliucijos vadovų ketino iš karto paskelbti šalies nepriklausomybę ir priimti konstituciją, įtvirtinančią valdžių padalijimo modelį. 1810 m. spalio mėn. Didžioji taryba (*Junta Grande*) parengė Valdžių padalijimo reglamentą, kuris konstitucinės teisės tyrinėtojų laikomas pirmąją Argentinos konstitucija, tačiau to meto vykdomoji valdžia jam nepritarė. Nepaisant to, lapkričio mėn. buvo paskelbti pirmieji konstituciniai aktai dėl spaudos laisvės ir asmens teisių apsaugos. 1813 m. buvo sušauktas generalinis Rio de la Platos provincijų konstitucinis

konventas, ketinęs priimti konstituciją, tačiau jam pavyko paskelbti tik laisvę vergų vaikams.

1816 m. liepos 9 d. Tukumane provincijų atstovų kongresas paskelbė Jungtinių Rio de la Platos provincijų (nuo 1826 m. Argentinos respublika) nepriklausomybę nuo Ispanijos. 1819 ir 1826 m. buvo paskelbtos dvi konstitucijos, tačiau jos žlugo dėl nesutarimų tarp federalistų ir unitarų. Abi konstitucijos įtvirtino unitarinę valstybės santvarką. 1819 m. konstitucija įsteigė vykdomosios valdžios instituciją – aukščiausiąjį direktorių ir suteikė jam prezidento įgaliojimus įskaitant teisę skirti provincijų gubernatorius. 1826 m. konstitucija pirmą kartą įtvirtino prezidento institutą. Vadovaujantis ja buvo išrinktas pirmasis šalies prezidentas Bernardo Rivadavia (1826–1827), tačiau po pusantrų metų jis buvo atstatydas.

Trečiajame dešimtmetyje prasidėjo pilietinis karas tarp unitarų (centralizuoto šalies valdymo šalininkų) ir federalistų (provincijų autonomijos šalininkų, kuriuos daugiausia atstovavo turtingieji žemvaldžiai ir dvasinin-

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Konstitucinės teisės katedros docentė.

kai), trukęs kelis dešimtmečius. Tuo metu faktiniu šalies vadovu tapo užsienio reikalų ministras (šis titulas visada priklausė Buenos Aires provincijos gubernatoriui). Šias pareigas ėjęs federalistų vadas (*caudillo*) generolas Juanas Manuele de Rosas (1829–32 ir 1835–52) įvedė kleikalinių žemvaldžių diktatūrą. 1836 m. jis grąžino į šalį jėzuitus, kuriuos 1767 m. Ispanijos karalius buvo išvaręs, atidavė jų globai mokyklas ir savo veiksmams komplikavo santykius su Romos popiežiumi. Nuo 1820 iki 1853 m. buvo priimta keletas konstitucinių paktų, pavyzdžiui, Pilaro sutartis (1820), Cuadrilareto sutartis (1822), Federalinis paktas (1831), Palermo protokolas (1850), San Nicolas paktas (1852). Federalinis paktas (1831) ragino visas provincijas sušaukti Jungtinių Rio de la Platos provincijų konstitucinį kongresą, tačiau tam pasipriešino Buenos Aires provincijos gubernatorius J. M. de Rosas. Konstitucinis kongresas buvo sušauktas 1852 m. lapkričio mėn. Santa Fe vadovaujantis San Nicolas paktu. Jis išipareigojo priimti ir paskelbti federacinę konstituciją. Tačiau Buenos Aires provincija susitarimui nepritarė, išstojo iš Argentinos konfederacijos ir nebuvo jos nare iki 1859 m. 1853 m. gegužės 1 dieną konventas paskelbė Argentinos konfederacijos (*Confederacion Argentina*) konstituciją.¹ 1854 m. vadovaujantis šia konstitucija pirmuoju valstybės prezidentu buvo išrinktas Justo Jose de Urquiza (1854–1860).

1853 m. konstitucija buvo rengiama vadovaujantis 1826 m. Argentinos, 1787 m. JAV ir 1812 m. Ispanijos konstitucijomis, atsižvelgiant į nacionalinius ypatumus, tradicijas, istorines sąlygas, politines aplinkybes, politines ir teisinės idėjas. Prezidentinis valdymas labiausiai atitiko argentiniečių politinę sąmonę, suvokiama, jog valstybės priešakyje turi būti stiprus vadas (*caudillo*). Federacinės sistemos pasirinkimas taip pat nebuvo atsitiktinis. Argentinoje dėl šios sistemos kariauta kelis dešimtmečius. Tuo tarpu pirmoji Ispanijos konstitucija, paskelbta 1812 m. kovo 12 dieną, kuri vadinama Kadžio konstitucija (*La Constitucion de Cadiz*), imponavo savo liberalizmu.² Kadžio konstitucija laikoma viena moderniausių XIX a. pirmosios pusės Europos konstitucijų. Ji buvo svarbi ne tik Ispanijai, bet ir visam ispaniškai kalbančiam pasauliui. Ji tapo „šventuoju liberalizmo kodeksu“ ir per visą XIX amžių tarnavo kaip modelis liberalioms Lotynų Amerikos šalių konstitucijoms.³

Vienu iš Argentinos konstitucijos kūrėjų laikomas Juanas Bautista Alberdis (1810–1884) – žymus Argentinos politinis veikėjas, teisininkas, diplomatas, mąstytojas liberalas. Pilietinio karo metais jis palaikė liberaliųjų federalistų pusę, pasisakė prieš J. M. Rosos diktatūrą. 1852 m. jis parašė veikalą „Argentinos respublikos poli-

tinės organizacijos pagrindai“, kuriame teoriškai pagrindė mintį, jog tik decentralizuotas politinis sutvarkymas gali apriboti valdžios galias ir apsaugoti piliečių teises. Minėtoje knygoje J. B. Alberdis rašė: „Šiandien mes turime siekti laisvos imigracijos, prekybos laisvės, (...) laisvo verslo, tai turi būti ne mūsų pirmutinių nepriklausomybės ir demokratijos principų pakaita, bet esminis būdas užtikrinant, kad nepriklausomybė ir demokratija būtų ne tik žodžiai, bet ir realybė. (...) Mūsų revoliuciniais karais siekėme įtvirtinti laisvę nuo išorės priespaudos, (...) dabar mums reikia laisvės viduje.“⁴ Šis veikalas tapo federalistų partijos manifestu, o jo autorius – vienas garsiausių konstitucionalistų visame ispaniškai kalbančiame pasaulyje. Kai buvo priimtas sprendimas parengti Argentinos konstituciją, J. B. Alberdis išplatino šio veikalo nuorašus konstitucinio konvento delegatams. Daugelis jo siūlymų, buvo įtraukta į konstituciją.

Iki šiol ši 1853 m. konstitucija vertinama skirtingai. Liberaliųjų įsitikinimų asmenys ją laiko liberalizmo pergale prieš konservatyvizmą. Jų nuomone, konstitucija leido įtvirtinti panašų į Europos liberaliųjų politinį režimą. Argentinos nacionalistai tvirtina, kad 1853 m. konstitucija reiškė nacionalinės tapatybės atsiskaitymą liberalizmo vardan.⁵ Profesoriaus Jonathano M. Millerio teigimu, sprendimas priimti 1853 m. konstituciją, orientuojantis į JAV konstitucijos modelį, atvedė prie politinio stabilumo, panaikino institucines kliūtis fenomenaliai Argentinos ūkio plėtrai XIX amžiuje. Tačiau ir jis, ir kiti tyrinėtojai pripažino, kad konstitucija per mažai dėmesio teikė politinei demokratijai ir neįtvirtino daugelio politinių teisių, kita vertus, nustatė gana veiksmingą abipusio saugumo sistemą, kuria remiantis net ir nesant demokratiškų rinkimų, politinė opozicija žinojo, kad pralaimėjusi rinkimus ji patirs ribotą priespaudą, o valdžioje esančios partijos žinojo, kad opozicijai atėjus į valdžią buvusiems valdantiejiems ji nepadarys rimtos žalos.⁶ Miguelio Schoros nuomone, 1853 m. Argentinos konstitucija buvo tikrai elito sandėris ir neturėjo gilesnio socialinio pagrindo. Neformalūs elito susitarimai, vadinamieji *acuerdos*, buvo tikrosios galios šaltinis. Tai netgi numatė konstitucijos kūrėjai. Jie manė, kad pilietinė visuomenė yra grėsmė tvarkai ir, kad respublika, kaip valstybės valdymo forma, turi būti nepriklausoma nuo pilietinės visuomenės kaip visumos. Jo teigimu, konstitucijos nuostatos dėl imigracijos laisvės turėjo ir neigiamų pasekmių. Imigrantai nepadėjo apsaugoti demokratijos, be to, dėl masinės imigracijos Argentinai nepavyko suformuoti vientiso nacionalinio identiteto ir integruoti naujuosius piliečius į šalies politinę sistemą.⁷

Pirmosios 1853 m. konstitucijos pataisos buvo priimtos 1860 m. Buenos Aires prisijungus prie konfederacijos. Tuomet valstybė oficialiai buvo pavadinta „Ar-

¹ *Constitucion de la Nacion Argentina* <<http://www.constitution.org/cons/argentin.htm>> [žiūrėta 2008-03-07]; *Constitution of the Argentine Nation* <<http://confinder.richmond.edu/country.php>> [žiūrėta 2008-03-07]; *Constitucion de 1853 con reformas hasta 1957* <<http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Argentina/arg1853.html>> [žiūrėta 2008-03-19].

² *Constitution de Cadiz 1812* <<http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/02438387547132507754491/index.htm>> [žiūrėta 2008-04-17].

³ Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinių reguliavimą. V. 2005, p. 230.

⁴ Hornberger J. G. *Classical Liberalism in Argentina: A Lesson for the World* <<http://64.233.183.104/search?q-cache:ifg1hy7wGkJ:www.fff.org/freedom/0974a.asp>> [žiūrėta 2008-04-30].

⁵ Schor M. *Constitutionalism through the Looking Glass of Latin America* <<http://lsr.nellco.org/suffolk/fp/papaers/19>> [žiūrėta 2008-05-20].

⁶ Ten pat.

⁷ Ten pat.

gentinos respublika“ (*Republica Argentina*), o teisės interesų požiūriu – „Argentinos tauta“ (*Nacion Argentina*). Be to, įtvirtintas išskirtinis Buenos Aires statusas, numatytas San Nicolas pakte. 1866 m. pakeitimais buvo nustatyta, kad eksporto ir importo mokesčiai visam laikui priklauso nacionaliniam išdui (1860 m. pataisos nustatė apibrėžtą laikotarpį – iki 1866 m.). 1898 m. konstitucijos pataisos nustatė lankstesnį renkamų į žemuosius parlamento rūmus deputatų proporcinio paskirstymo santykį ir tikslų ministrų skaičių – 8. Pažymėtina, kad iki XX a. vidurio nebuvo nė vienos konstitucinės reformos. XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje Argentinos politinė ir ekonominė padėtis buvo pakankamai stabili. Užsienio investicijos, didelė imigracija (iki 1916 m. septynis kartus padidėjo gyventojų skaičius) leido Argentinai labai padidinti eksportą ir nacionalines pajamas. XX a. pradžioje nacionalinės pajamos vienam gyventojui buvo didesnės nei Prancūzijos ar Vokietijos. Argentina tapo viena iš dešimties turtingiausių pasaulio valstybių. Ekonominis pakilimas tęsėsi iki 1930 m. didžiosios ekonominės krizės. Vėliau prasidėjo ilgas ekonominio ir politinio nestabilumo laikotarpis, stiprėjo užsienio valstybių įtaka. Iš esmės dėl ekonominės krizės 1930 m. įvyko pirmasis šalyje karinis perversmas ir buvo įvesta karinė diktatūra. Po jo buvo 1943, 1955 (*Revolucion Libertadora*), 1966 (*Revolucion Argentina*), 1976 metų (*Proceso de Reorganizacion Nacional*) kariniai perversmai. Karinės chuntos Argentiną su pertraukomis valdė iki 1983 metų.

Nauji politiniai pasikeitimai prasidėjo 1946 m. išrinkus prezidentu generolą Juaną Domingą Peroną (1946–52; 1952–55; 1973–1974). 1949 m. buvo parengta konstitucinė reforma, kurios pagrindinis tikslas buvo pakeisti nuostatas, reglamentuojančias prezidento kadenciją, išplėsti socialinių teisių sąrašą numatant geresnes darbo sąlygas darbuotojams, teisę į gerą išsilavinimą ir kt. Konstitucijos pataisas priėmė konstitucinis konventas, į kurį buvo išrinkti 169 atstovai.⁸ Naujoji konstitucijos redakcija nustatė, kad prezidentas ir viceprezidentas gali būti perrenkami kitai šešerių metų kadencijai neribojant kadencijų skaičiaus, senatas ir deputatų rūmai renkami šešerių metų kadencijai. 1955 m. įvyko karinis perversmas, kurio metu buvo nušalintas J. D. Peronas ir įvesta karinė diktatūra, o 1957 m. išrinktas konstitucinis konventas, kuriam karinė vyriausybė pavedė parengti konstitucinę reformą. Jos rengėjai panaikino 1949 m. konstitucinius pakeitimus, išskyrus socialines teises reglamentuojančias nuostatas. 1972 m. karinė vyriausybė, vadovaujama generolo Alejandro A. Lanusse (1971–73), parengė konstitucijos pakeitimus, kurie turėjo galioti iki 1977 m. ir, kurių galiojimas galėjo būti pratęstas iki 1981 m., jeigu 1976 m. konstitucinis konventas nepriimtų sprendimo dėl jų patvirtinimo ar panaikinimo. 1972 m. pataisomis sutrumpinta prezidento ir deputatų kadencija iki ketverių metų, numatyta galimybė perrinkti prezidentą ir viceprezidentą antrai kadencijai, padidin-

tas senato narių skaičius vienu trečdaliu. 1973 m. į valdžią grįžus J. D. Peronui šios pataisos liko neįgyvendintos. Nesimė jų įgyvendinti ir naujoji 1976–83 m. karinė vyriausybė. Ekonominės problemos, korupcijos skandalai, žmogaus teisių pažeidimai, Folklandų karo pralaimėjimas galutinai diskreditavo karinį režimą. 1983 m. šalyje buvo atkurtas demokratinis valdymas.

Paskutiniai konstitucijos pakeitimai buvo padaryti 1994 m., kai valstybės ir vyriausybės vadovu buvo prezidentas Carlosas Saulas Menemas (1989–1995; 1995–1999). Konstitucijos reforma buvo patvirtinta 1994 m. rugpjūčio 22 d. po trijų mėnesių derybų, vykusių Paranoje ir Santa Fe (šiuose miestuose tradiciškai posėdžiauja konstituciniai konventai). Šios reformos metu buvo pritarta pakeisti ir papildyti 43 straipsnius. Derybų metu buvo nesutarimų ir rimtų kivirčų, ypač dėl santykių su bažnyčia, todėl kai kurie dvasininkijos atstovai atsistatydino paskelbę konstitucinį konventą niekiniu. 1994 m. redakcijos konstitucija įtvirtino daugelį 1972 m. pakeitimų. Nustatyta, kad: kiekviena provincija renka po 3 senatorius; prezidentas ir viceprezidentas gali būti renkami antrai kadencijai; jų kadencija sutrumpinta nuo šešerių iki ketverių metų; anksčiau buvusi netiesioginė prezidento rinkimų sistema pakeista į tiesioginę, atsakyta reikalavimu, kad prezidentas turi priklausyti Romos katalikų bažnyčiai; Buenos Aires miestui suteiktas autonominio miesto (*Ciudad Autonoma*) statusas; susiaurinti kai kurie prezidento įgaliojimai, supaprastinta įstatymų leidybos procedūra; sutrumpinta senatorių ir deputatų kadencija; konstitucijos pirmoji dalis papildyta nauju skyriumi, plačiau reglamentuojančiu žmogaus teises ir jų garantijas. Pagrindinis C. S. Menemo reformos tikslas buvo leisti rinkti prezidentą dviem kadencijoms iš eilės. Panaši nuostata, tik visiškai neribojanti kadencijų skaičiaus, buvo numatyta 1949 m. konstitucijos redakcijoje. Tuomet ji leido J. D. Peronui likti prezidentu antrai kadencijai. Ši reforma taip pat pateisino prezidento lūkesčius ir leido C. S. Menemui išsaugoti prezidento pareigas 10 metų ir penkeriems mėnesiams.

Galiojančią konstituciją sudaro preambulė, dvi dalys, argentiniečių teisininkų atitinkamai vadinamos dogmatine ir organine⁹, bei pereinamieji nuostatai. Pirmąją dalį sudaro du skyriai: „Deklaracijos, teisės ir garantijos“ (1–35 straipsniai) bei „Naujos teisės ir garantijos“ (36–43 straipsniai). Antrąją, organinę, konstitucijos dalį „Tautos institucijos“ sudaro dvi antraštinės dalys „Federacinė valdžia“ (44–120 straipsniai) ir „Provincijų valdžios institucijos“ (121–129 straipsniai). Pirmoji antraštinė dalis suskirstyta į tris skirsnius: „Įstatymų leidžiamoji valdžia“ (7 skyriai), „Vykdomoji valdžia“ (4 skyriai) ir „Teisminė valdžia“ (2 skyriai).

Žmogaus teisių reglamentavimo ypatumai. Argentinos konstitucija neįtvirtina žmogaus teisių sąrašo (teisių bilio). Šios teisės deklaruojamos konstitucijos pirmojoje dalyje kartu su konstituciniais valstybės sutvarkymo pagrindais, jas įtvirtinančios nuostatos išdė-

⁸ Linares Quintana S. V. Comparison of the Constitutional Basis of the United States and Argentine Political systems <<http://www.jstor.org/pss/3309709>> [žiūrėta 2008-05-04].

⁹ Hernandez A. M. Consideration of Sub-national Constitutions in Argentina <<http://camlaw.rutgers.edu/statecon/subpapers/hernandez.pdf>> [žiūrėta 2008-05-04].

tomos padrikai ir formuluojamos itin lakoniškai. Į 1853 ir 1860 m. konstitucijos redakcijas buvo įtrauktos tik pagrindinių pilietinių ir politinių teisių garantijos, 1957 m. ir 1994 m. redakcijose daugiau dėmesio skirta socialinėms ekonominėms teisėms. 1994 m. konstitucija buvo papildyta ir kiek neįprasta nuostata, įtvirtinančia negalutinį dešimties konstitucinę galią turinčių tarptautinių sutarčių žmogaus teisių klausimais sąrašą (75 str. 22 p.). Taip buvo užpildyta konstitucinio žmogaus teisių reglamentavimo spraga ir įtvirtinta tarptautinėje teisėje visuotinai pripažinta žmogaus teisių ir laisvių sistema.

Kita vertus, būdingi ir tam tikri žmogaus teisių reglamentavimo ypatumai. Minėjome, kad konstitucijos rengėjams imponavo liberalizmo idėjos. Neatsitiktinai konstitucijoje itin pabrėžiamas laisvojo asmens statusas (*status libertatis*) ir svarbiausi jo elementai: asmens, saviraiškos, judėjimo, asociacijų laisvė. Konstitucija įtvirtina bendrąjį principą – leidžiama viskas, ko nedraudžia įstatymas: negalima versti asmenį daryti tai, ko neįpareigoja įstatymas arba drausti daryti tai, ko nedraudžia įstatymas. Individualūs veiksmai, jeigu jais nepažeidžiama viešoji tvarka ar dorovė, nedaroma žala tretiesiems asmenims, yra tik dievo, o ne valstybės teismų žinioje (19 str.).

Konstitucija garantuoja visiems šalies gyventojams teisę: į asmens neliečiamumą; į asmens laisvės apsaugą; į teisminę gynybą; į būsto neliečiamumą (18 str.); į nuosavybės neliečiamumą (17 str.); dirbti ir užsiimti teisėtu verslu, navigacija ir prekyba; peticijų; laisvai atvykti ir išvykti iš Argentinos teritorijos; laisvai, be išankstinės cenzūros skelbti savo idėjas spaudoje; laisvai disponuoti nuosavybe; laisvai jungtis į asociacijas; laisvai išpažinti religiją; mokytis ir mokyti (14 str.). Užsieniečiai, esantys Argentinos teritorijoje, turi tokias pačias teises, kaip ir šalies piliečiai: gali užsiimti verslu, prekyba, kita profesija; įgyti nuosavybę ir laisvai ja disponuoti; užsiimti navigacija; laisvai išpažinti religiją; įstatymo nustatyta tvarka sudaryti testamentus ir santuoką (20 str.) Jie neprivalo būti Argentinos piliečiais ar mokėti ypatingus privalomus mokesčius. Tačiau konstitucija numato itin palankias natūralizacijos sąlygas. Užsieniečiai įgyja Argentinos pilietybę, jeigu nuolat gyvena Argentinos teritorijoje dvejus metus, tačiau kompetentingos institucijos, atsižvelgdamos į užsieniečio naudingas paslaugas valstybei, šį terminą gali sutrumpinti (20 str.). Piliečiams garantuojamos visos politinės teisės, kylančios iš tautos suvereniteto principo ir juo remiantis priimtų įstatymų (37 str. 1 d.). Rinkimai vyksta remiantis visuotine, lygia rinkimų teise bei slaptu balsavimu ir yra privalomi. Įstatymai, reglamentuojantys rinkimų sistemą ir partijų veiklą turi užtikrinti lygias vyrų ir moterų galimybes būti išrinktiems į atitinkamas pareigas (37 str. 3 d.). Konstitucija nustato, kad deklaracijos, teisės ir garantijos, tiesiogiai nurodytos konstitucijoje, nepaneigia joje neįtvirtintų, bet kylančių iš tautos suvereniteto principo ir respublikos valdymo formos, teisių ir garantijų (33 str.).

1994 m. konstitucijos redakcija įtvirtino naujas asmens teisių ir laisvių gynimo garantijas. Konstitucijos 43 straipsnyje buvo įtvirtinta *amparo* (konstitucinio

skundo arba ieškinio) teisė. Pažymėtina, kad tame pačiame straipsnyje vartojama ir sąvoka *habeas corpus* ieškinys. Šios dvi sąvokos skiriasi tuo, kad *amparo* ieškiniu ginamos visos asmens konstitucinės teisės, išskyrus, susijusias su asmens fizine laisve. *Amparo* ieškiniu gali paduoti bet kuris asmuo, gyvenantis Argentinoje, jeigu mano, kad buvo pažeistos jo teisės, tiesiogiai ar netiesiogiai įtvirtintos konstitucijoje ir joje nurodytose tarptautinėse sutartyse. Konstitucijoje numatyta, kad asmuo gali pateikti *amparo*, jeigu neliko kitų teisinių gynybos priemonių prieš viešuosius ar privačius asmenis, savo veiksmais pažeidusius ar suvaržiusius asmens konstitucines teises. Tokiais atvejais teismas gali pripažinti jų veiksmus, prieštaraujančiais konstitucijai. *Amparo* procedūra nagrinėjamos bylos dėl visų formų diskriminacijos, aplinkosaugos, vartotojų teisių ir kitų teisių, susijusių su viešaisiais interesais. Tokiais atvejais *amparo* teisę turi nukentėjusioji šalis, ombudsmenas ir atitinkamus interesus ginančios asociacijos. Remiantis *amparo* teise nagrinėjamos bylos dėl asmens duomenų apsaugos, asmens teisės gauti informaciją apie save, informacijos apie asmenį paviešinimo. Šios bylos turi būti nagrinėjamos nepažeidžiant žurnalistų teisės neatskleisti informacijos šaltinio (43 str. 3 d.).

Pažymėtina, kad Argentinos aukščiausiasis teismas, nagrinėdamas *habeas data* bylas, nacionalinėje teisės sistemoje įtvirtino vadinamąją „piktų kėslų“ doktriną, kurią perėmė iš JAV aukščiausiojo teismo jurisprudencijos.¹⁰ Šios doktrinos esmė: valstybės viešieji asmenys negali reikalauti atlyginti moralinę žalą dėl viešojo elgesio kritikos, jeigu neįrodo, kad atsakovas, paskleidamas dezinformaciją ar šmeižtą, turėjo nusikaltamų ketinimų („piktų kėslų“) ir suvokė savo teiginių melagingą pobūdį; baimė kritikuoti viešuosius asmenis varžo saviraiškos laisvę. Šios doktrinos įteisinimas Argentinos teisės sistemoje sudarė palankias sąlygas veikti opozicijoje esančioms politinėms partijoms ir politiniams oponentams.

Parlamento konstitucinis statusas. Įstatymų leidžiamąją valdžią vykdo dvejų rūmų parlamentas – nacionalinis kongresas (*Congreso de la Nacion*), sudarytas iš Senato (*del Senado*) ir Deputatų rūmų (*de la Camara de Diputados*). Įstatymų leidžiamajai valdžiai priklauso respublikos viceprezidentas, kuris kartu yra ir senato pirmininkas. Viceprezidentas neturi balso teisės senate, tačiau senatorių balsams pasiskirsčius po lygiai, lemia jo balsas (Konstitucijos 57 str.).

Deputatų rūmų nariai (deputatai) renkami 4 metams, kas dveji metai atnaujinant pusę jų sudėties (50 str.). Senatorių kadencija – 6 metai, kas dveji metai atnaujinant jų sudėtį vienu trečdaliu (56 str.). Deputatu gali būti renkamas Argentinos pilietis ne jaunesnis kaip 25 metų, turintis Argentinos pilietybę ne mažiau kaip keturis metus, gimęs arba nuolat gyvenantis pastaruosius dvejus metus Argentinos provincijoje, kuri jį renka (48 str.). Senatoriumi gali būti renkamas Argentinos pi-

¹⁰ Vittadini Andres S. N. U.S. Actual Malice Doctrine in Argentine Constitutional Law <<http://www2.tku.edu.tw/~ti/Journal/9-1/912.pdf>> [žiūrėta 2008-04-20].

lietis ne jaunesnis kaip 30 metų, turintis Argentinos pilietybę ne mažiau kaip šešerius metus, gimęs arba nuolat gyvenantis pastaruosius dvejus metus Argentinos provincijoje, kuri jį renka, ir jo metinės pajamos yra ne mažesnės kaip 2000 aukso vertės pesų arba yra lygiavertės šiai sumai (55 str.). Deputatams ir senatoriams kadencijų skaičius neribojamas.

Konstitucijoje įtvirtinti tik tam tikri parlamento sudarymo reikalavimai. Joje numatyta, kad pirmojo šaukimo deputatų rūmus tiesiogiai renka provincijų ir federacinės sostinės gyventojai atsižvelgiant į tai, kad vienas deputatas turi atstovauti 33 tūkstančius gyventojų ir papildomai dar vienas deputatas, jeigu likutinis gyventojų skaičius yra ne mažesnis kaip 16 tūkstančių (45 str.). Renkamų deputatų skaičius turi būti tikslinamas po kiekvieno visuotinio gyventojų surašymo (kas dešimt metų), tačiau bendrasis deputatų skaičius gali tik didėti, o ne mažėti. Konstitucijoje numatyta, kad deputatų rotacijos klausimas sprendžiamas per pirmąjį pirmojo šaukimo deputatų rūmų posėdį. Deputatai susirinkę į šį posėdį burtais nusprendžia, kurių deputatų įgaliojimai baigiasi po dvejų metų (50 str.). Konstitucijoje (54 str.) numatyta, kad senatorius tiesiogiai renka šalies gyventojai, po tris nuo kiekvienos provincijos ir federacinės sostinės. Dvi senatorių vietos turi būti skirtos daugiausia rinkėjų balsų surinkusiai politinei partijai, viena vieta – antrajai pagal rinkėjų balsus politinei partijai. Taip užtikrinamas provincijose ir federacijos sostinėje stipriausių politinių partijų atstovavimas senate.

Konstitucijoje įtvirtintų rinkimų teisės normų įgyvendinimo tvarką nustato įstatymas. Pažymėtina, kad dėl rinkimų tvarkos reglamentavimo ypatumų ir jos nestabilumo Argentina buvo ir yra vadinama „rinkimų sistemų laboratorija“.¹¹ Šalyje ir jos provincijose buvo išbandyta dauguma rinkimų sistemų, žinomų lyginamojoje konstitucinėje teisėje, įskaitant mažiausiai vieną, kuri buvo sukurta ir išbandyta tik Argentinoje. Argentina atsižvelgiant į teisinį reglamentavimą yra ne tik „rinkimų sistemų laboratorija“. Ji turi puikias galimybes realiai išbandyti įstatymais sukurtas rinkimų sistemas. Šalyje beveik nenutrūksta rinkimų procesas. Rinkimų rūšys įvairios: senato, deputatų rūmų, prezidento, viceprezidento, provincijų parlamentų (kurie remiantis provincijų konstitucijomis gali būti vienu ar dvejų rūmų), provincijų gubernatorių, vietos valdžios institucijų rinkimai. Be to, priimant konstitucijos pataisas, renkamas konstitucinis konventas.

Remiantis šiuo metu galiojančiais įstatymais deputatų rūmus sudaro 257 nariai.¹² Deputatai renkami remiantis visuotine, lygia, tiesiogine rinkimų teise ir slaptu balsavimu vadovaujantis proporcinge rinkimų sistema. Įstatymas numato politinei partijai, siekiančiai patekti į žemuosius parlamento rūmus, 3 procentų barjerą. Rinkimai vyksta kas dvejus metus, nes vadovaujantis konstitucija ½ deputatų sudėties turi būti atnaujinama. Depu-

tatų skaičius rinkimų apygardoje nustatomas atsižvelgiant į gyventojų skaičių. 1983 m. įstatymas Nr. 22.847, vadinamas Bignone įstatymu (*Ley Bignone*), nustato, kad provincija renka po vieną deputatą nuo 161 tūkstančio gyventojų, tačiau ne mažiau kaip penkis deputatus.¹³ Šiuo metu daugiausia renka Buenos Aires provincija – 70 deputatų, sostinės apygarda – 25 deputatus, Santa Fe provincija – 19 deputatų, Kordobos provincija – 18 deputatų. Kitose apygardose renkama nuo 5 iki 10 deputatų. Pažymėtina, kad įstatymas buvo priimtas atsižvelgiant į 1980 m. gyventojų surašymo duomenis ir iki šiol nebuvo keičiamas nepaisant 1991 ir 2001 m. vykusių surašymų. Taigi realiai nesilaikoma proporcingo gyventojų atstovavimo renkant deputatus į žemuosius parlamento rūmus. Rinkimai vyksta 24 rinkimų apygardose, kurių yra tiek, kiek yra federacijos subjektų (t.y. 23 provincijos ir federacinė sostinė). Kiekviena politinė partija keliamų kandidatų į deputatus sąrašė turi nurodyti tiek deputatų, kiek jų turi būti išrinkta atitinkamoje rinkimų apygardoje. Rinkimų įstatymas numato, kad trečdalis parlamento narių, tiek deputatų rūmų, tiek senato, turi būti moterys. Siekiant užtikrinti, kad rinkimai atitiktų vadinamą „1/3 moterų įstatymą“¹⁴, kandidatų į deputatus sąrašė kiekvienoje trijų kandidatų į deputatus grupėje turi būti įrašyta ne mažiau kaip viena moteris. Rinkėjai balsuoja tik už partijų pateiktus sąrašus ir negali reitinguoti kandidatų.

Senatą sudaro 72 senatoriai. Kaip minėjome, kiekviena provincija ir federacinė sostinė renka po tris senatorius, iš jų vienas turi atstovauti antrą pagal populiarumą politinę partiją. Tam, kad išlaikyti šį santykį, visi trys senatoriai rinkimų apygardoje turi būti renkami vienu metu. Siekiant suderinti tai su kitu konstitucijoje numatytu reikalavimu – kas dvejus metus atnaujinti senato sudėtį vienu trečdaliu – rinkimų įstatymas nustato, kad 24 rinkimų apygardos turi būti padalintos į tris grupes, jungiančias po 8 apygardas. Taigi senatorių rinkimai kas antrus metus vyksta 8 rinkimų apygardose. Kiekviena politinė partija kandidatų į senatorius lape gali įrašyti tik du kandidatus. Abu kandidatai išrenkami senatoriais, jeigu ši partija surenka daugiausia rinkėjų balsų. Trečioji vieta atitenka antrosios pagal rinkėjų balsus politinės partijos pirmajam kandidatui, įrašytam kandidatų į senatorius lape. Rinkimų sistemą dar labiau komplikuoja įstatymo numatytas reikalavimas, kad trečdalis senato narių turi būti moterys. Tam įgyvendinti nustatyta, kad kandidatų į senatorius lape iš dviejų įrašytų kandidatų viena turi būti moteris. Todėl ji patenka į senatą ir tuo atveju, jei visuose kandidatų į senatorius lapuose yra nurodyta antruoju numeriu.

Nors konstitucija ir rinkimų įstatymai nustato griežtą bei periodišką įstatymų leidžiamosios valdžios rotaciją, tačiau siekiant politinių tikslų Argentinoje dažnai pasinaudojama laiko faktoriumi, susijusiu su rinkimų datos atidėliojimu, rinkimų datos skelbimu ir jų trukme. Prezidentas ir provincijų gubernatoriai turi teisę

¹¹ Regunaga C. M. The Argentine Elections: Systems and Candidates <http://www.csis.org/media/csis/pubs/hf_v15_05.pdf> [žiūrėta 2008.05.20].

¹² Honorable Camara de Diputados <<http://www.diputados.gov.ar/>> [žiūrėta 2008-04-08; 2008-05-30].

¹³ Ten pat.

¹⁴ Regunaga C. M. The Argentine Elections: Systems and Candidates <http://www.csis.org/media/csis/pubs/hf_v15_05.pdf> [žiūrėta 2008-05-20].

keisti rinkimų datas, skelbti ar neskelbti nacionalinius ar subnacionalinius (provincijų) rinkimus tuo pačiu metu, gali to paties lygmens rinkimus organizuoti ne vieną dieną, o ištesti juos į pakankamai ilgą laiko tarpą. Faktai rodo, kad neretai prezidento ir gubernatorių manipuliacijos rinkimų datomis bei trukme leidžia jiems pasiekti norimų politinių rezultatų. Vadinamas *desdoblamiento* (suskaidymo) principas laikomas analogu pasaulyje neturinčiu reiškiniu.¹⁵ Vertinant partinę ir rinkimų sistemą pažymėtina, kad Argentinoje yra sudarytos itin palankios sąlygos reikštis subnacionalinėms (provincijų) partijoms. Jos turi didelę įtaką visos šalies politinės sistemos funkcionavimui. Rinkimai Argentinoje yra koncentruoti į provincijų partijas, o ne į kandidatą ar nacionalinę partiją, todėl ši sistema turi „ilgalaikį neigiamą poveikį bendranacionalinės partinės sistemos stabilumui“.¹⁶

Senatoriams ir deputatams garantuojamas parlamentinis imunitetas ir indemitetas: kadencijos metu parlamento nariui negali būti pareikšti kaltinimai, jis negali būti tardomas, persekiojamas už nuomonę ar kalbas (68 str.). Senatorius ar deputatas negali būti sulaikytas, išskyrus atvejus, kai užtinkamas darantis nusikaltimą, už kurį taikoma mirties baudmė ar kitos griežtos žeminančios baudmės (69 str.). Apie šiuos atvejus nedelsiant turi būti informuoti atitinkami parlamento rūmai. Parlamento nario darbas atlyginamas iš valstybės biudžeto. Parlamento nariai negali užimti jokių kitų pareigų ar vykdyti vykdomosios valdžios nurodymų be išankstinio atitinkamų parlamento rūmų sutikimo (72 str.). Parlamento nariais negali būti dvasininkai ir provincijų gubernatoriai (73 str.). Konstitucija numato, kad parlamento rūmai turi teisę tikrinti rinkimų rezultatus, pripažinti senatorių ir deputatų mandatų teisėtumą (64 str.)

Parlamento darbas vyksta sesijomis. Konstitucija numato, kad senato ir deputatų rūmų sesijos prasideda ir baigiasi tuo pačiu metu, eilinė sesija vyksta kiekvienais metais nuo kovo 1 dienos iki lapkričio 30 dienos. Respublikos prezidentas turi teisę sušaukti neeilinę sesiją arba pratęsti sesiją. Parlamento reglamentai numato ir specialias sesijas, kurios gali būti šaukiamos parlamentarų grupės ar prezidento reikalavimu.¹⁷ Senatas ir deputatų rūmai negali pradėti sesijos, jei į ją susirenka mažiau kaip pusė parlamentarų, tačiau parlamentinės mažumos atstovai turi teisę įpareigoti nedalyvavusius asmenis atvykti į posėdį senato ir deputatų rūmų reglamentuose nustatyta tvarka ir terminais (64 str.). Senato ir deputatų rūmų darbo tvarką ir struktūrą nustato jų reglamentai.

Argentinos nacionalinis kongresas vykdo tradicines parlamentui priskirtinas funkcijas: leidžia įstatymus,

tvirtina valstybės biudžetą, vykdo parlamentinę kontrolę ir turi kitus konstitucijoje numatytus įgaliojimus. Tam tikrus įgaliojimus vykdo tik senatas arba deputatų rūmai, tačiau dauguma jų numatyti abejiems parlamento rūmams. Konstitucijoje numatyta, kad deputatų rūmams priklauso išimtinė teisė inicijuoti įstatymus, susijusius su mokesčiais ir karo prievole (52 str.). Jiems priklauso išimtinė teisė kreiptis į senatą su iniciatyva pradėti apkaltą (*juicio publico*) respublikos prezidentui, viceprezidentui, ministrų kabineto pirmininkui, ministrams ir Aukščiausiojo teismo teisėjams tais atvejais, jei jie netinkamai vykdo savo pareigas, padaro tarnybinius ar bendrojo pobūdžio nusikaltimus (53 str.). Tokių sprendimą deputatai priima 2/3 visų narių balsų dauguma. Senatui priklauso išimtinė teisė organizuoti viešąją apkaltą ir priimti galutinį sprendimą dėl anksčiau minėtų pareigūnų pašalinimo iš pareigų (59 str.), tačiau konstitucijoje numatyta, kad tuo atveju, jei apkaltos subjektu yra respublikos prezidentas, senato posėdžiui turi pirmininkauti aukščiausiojo teismo pirmininkas. Sprendimas dėl valstybės pareigūno pašalinimo iš pareigų priimamas ne mažiau kaip 2/3 visų senato narių balsų dauguma. Valstybės pareigūnas, pašalintas iš pareigų apkaltos būdu, netenka teisės užimti garbės, pasitikėjimo ar apmokamų pareigų valstybės tarnyboje. Senatas taip pat turi teisę skelbti apgulties (karo) padėtį (*estado de sitio*) vienoje ar keliose šalies teritorijos dalyse ginkluoto valstybės užpuolimo atveju (61 str.).

Kitus Konstitucijos 75 straipsnyje numatytus įgaliojimus vykdo kongresas senato ir deputatų rūmų reglamentuose nustatyta tvarka. Kongresas turi išimtinę teisę leisti įstatymus. Ši teisė, išskyrus konstitucijoje numatytus ypatingus atvejus, negali būti perleidžiama vykdomajai valdžiai. Kongresas: tvirtina tarpvalstybines sutartis ir konkordatus su Šv. Sostu; įtvirtinta tarptautines sutartis, kuriomis perduodama dalis valstybės kompetencijos tarptautinėms organizacijoms; tvirtina valstybės biudžetą; nustato tiesioginius ir netiesioginius valstybės mokesčius, maito mokesčius; priima sprendimus dėl valstybės paskolos ir jos gražinimo tvarkos; steigia valstybės banką; nustato provincijoms subsidijas iš valstybės biudžeto; priima sprendimus dėl valstybinės žemės naudojimo ar jos perdavimo; nustato valstybės ir provincijų teritorijos sienas; steigia naujas provincijas; steigia teismus, pavaldžius aukščiausiajam teismui; priima sprendimą dėl valstybės prezidento ar viceprezidento atsistatydinimo ir naujų rinkimų skelbimo, kontroliuoja šių rinkimų teisėtumą; įpareigoja prezidentą skelbti karą ar sudaryti taikos sutartis; skelbia mobilizaciją; priima sprendimus dėl ginkluotųjų pajėgų panaudojimo. Kongresas gali patvirtinti ar atmesti prezidento dekretus dėl karo padėties įvedimo, priimtus laikotarpyje tarp parlamento sesijų.

Teisės aktų hierarchija ir įstatymų leidybos konstituciniai pagrindai. Argentinos teisinė sistema yra mišri. Ji priskiriama bendrosios kontinentinės teisės tradicijai. Formaliai pripažįstama teisės aktų hierarchija, tačiau realiai jų teisingumą gali ginčyti teismai. Konstitucijos 31 straipsnyje įtvirtinta, kad konstitucija ir ja remiantis kongreso priimti įstatymai, Argentinos tarp-

¹⁵ Malamud A., Luca M. The Anchors of Continuity: Party System Stability in Argentina, 1983–2003 <http://www.essex.ac.uk/ECPR/events/jointsessions/paperarchive/granada/ws2/Malamud_DeLuca.pdf> [žiūrėta 2008-05-16].

¹⁶ Ten pat.

¹⁷ Reglamento de la Camara de Senadores de la Nacion <<http://www.senado.gov.ar/>>; Reglamento de la Camara de Diputados de la Nacion // <http://www.senado.gov.ar/>> [žiūrėta 2008-04-08].

tautinės sutartys turi aukščiausią teisinę galią. Provincijų teisės aktai negali jiems prieštarauti. Konstitucijos 1994 m. redakcijoje buvo įtvirtintas tarptautinių sutarčių viršenybės nacionaliniams įstatymams principas (75 str. 22 p.). Pažymėtina, kad į konstituciją buvo įrašytas sąrašas tarptautinių sutarčių, papildančių žmogaus teises, deklaruotas konstitucijos pirmojoje dalyje, ir nustatyta, kad šios sutartys turi konstitucinės viršenybės galią. Konstitucijoje nurodytas tarptautines sutartis gali deponuoti kongresas 2/3 senato ir 2/3 deputatų rūmų narių balsų dauguma. Kitos tarptautinės sutartys žmogaus teisių klausimais įgyja konstitucinę galią, jei tam pritaria 2/3 senatorių ir 2/3 deputatų.

Pažymėtina, kad konstitucijoje nėra skyriaus, reglamentuojančio jos keitimo tvarką. Konstitucijos 30 straipsnyje įtvirtinta, kad ji gali būti keičiama visa arba dalimis. Konstitucijos reformai turi pritarti kongresas 2/3 narių balsų dauguma, o pataisas gali priimti tik konstitucinis konventas (*Convencion*), steigiamas įstatymo nustatyta tvarka. Ši nuostata yra gana prieštaringa, „neaišku, kada yra laikas keisti konstituciją, ir kokia turi būti jos keitimo procedūra“.¹⁸ Atsižvelgiant į keitimo būdą Argentinos konstitucija yra gana originali. Nedaug rasime konstitucijų, kurių nuostatomis pakeisti reikėtų rinkti konstitucinį konventą. Toks būdas dažniau taikomas priimant pirmąją šalies konstituciją ar keičiant „subnacionalinio lygio“ konstitucijas. Argentinos konstitucijai keisti reikia taikyti dviejų stadijų procedūrą. Pirmą 2/3 senato ir 2/3 deputatų rūmų narių turi pritarti konstitucinei reformai. Toks pritarimas dažniausiai įteisinamas priimant atitinkamą įstatymą. Antra. Reikia išrinkti konstitucinį konventą šiai reformai įgyvendinti. Jį renka piliečiai tiesiogiai remiantis rinkimų sistema, kuria nustato kongresas. Konstitucinis konventas tam tikru mastu susilpnina nacionalinio kongreso galią įgyvendinant konstitucinę reformą, nes konventas pats savaime neatstovauja provincijų pažiūrų ir interesų.¹⁹

Įstatymų iniciatyvos teisę turi senatoriai, deputatai ir, išskyrus apribojimus, numatytus konstitucijoje, prezidentas (77 str.). 1994 m. teisę teikti deputatų rūmams įstatymų projektus įgijo ir piliečiai. Šiuos projektus kongresas privalo svarstyti per 12 mėnesių nuo pateikimo (39 str.). 1994 m. pataisos įtvirtino nuostatą, kad įstatymai, reguliuojantys rinkimų sistemą ir politinių partijų veiklą, priimami absoliučios kiekvienų parlamento rūmų narių balsų dauguma (77 str. 2 d.). Senato ir deputatų rūmų reglamentuose nustatyta, kad įstatymai, išskyrus konstitucijoje numatytus atvejus, priimami posėdyje dalyvavusių narių balsų dauguma. Posėdžiuose privalo dalyvauti ne mažiau kaip pusė visų parlamentarų.

Įstatymų projektai, išskyrus piliečių inicijuotus, yra pateikiami senatui arba deputatų rūmams. Atitinkami

rūmai apsvarstę inicijuotą projektą perduoda jį svarstyti kitiems rūmams. Įstatymas laikomas priimtu, jeigu už jį balsavo dauguma senato ir deputatų rūmų narių. Nepriimtas įstatymo projektas iš naujo gali būti svarstomas tik kitų metų sesijoje. Projektą peržiūrintys rūmai gali siūlyti pataisas. Tokio projekto likimas priklauso nuo balsavimo rezultatų: ar pritaria absoliuti dauguma ar 2/3 posėdyje dalyvavusių parlamentarų. Įstatymas laikomas priimtu, jeigu projektą teikiantieji rūmai pritaria revizuojančiųjų rūmų siūlomoms pataisoms absoliučia balsų dauguma. Tačiau tokios daugumos nepakanka atmesti pataisas, už kurias revizuojantys rūmai balsavo 2/3 balsų dauguma. Tokiu atveju įstatymas laikomas priimtu su revizuojančiųjų rūmų pataisomis. Įstatymas laikomas priimtu be šių pataisų, jeigu projektą teikiantieji rūmai balsuoja už originalų projektą 2/3 balsų dauguma. Šiems rūmams draudžiama keisti revizuojančiųjų rūmų pataisas. Prezidentas priimtą įstatymą ne vėliau kaip per 10 darbo dienų po įteikimo pasirašo ir paskelbia arba grąžina pakartotinai svarstyti. Gražintas įstatymo projektas pirmiausia svarstomas parlamento rūmuose, kuriuose buvo pateiktas pirminis projektas. Pakartotinai apsvarstytas įstatymas laikomas priimtu, jeigu už jį balsavo 2/3 senatorių ir 2/3 deputatų. Priimtą įstatymą prezidentas nedelsiant turi pasirašyti ir paskelbti (83 str.). Tokiais atvejais balsavimas yra vardinis, balsavusiųjų parlamentarų pavardės ir balsavimo motyvai bei prezidento prieštaravimai nedelsiant skelbiami spaudoje.

Respublikos prezidento konstitucinis statusas.

Vykdomąją valdžią vykdo respublikos prezidentas. Remiantis konstitucijos 87 straipsniu oficialus šios institucijos pavadinimas yra „Argentinos tautos prezidentas“ (*Presidente de la Nacion Argentina*). Respublikos prezidentas yra valstybės ir vyriausybės vadovas. Respublikos prezidentui susirgus, išvykus iš sostinės, mirus, atsisitadinus ar pašalinus jį iš pareigų apkaltos proceso tvarka, vykdomosios valdžios funkcijas atlieka viceprezidentas. Tais atvejais, kai dėl šių aplinkybių pareigų negali vykdyti nei prezidentas, nei viceprezidentas, jų pareigas, kol išnyks nurodytos aplinkybės ar bus išrinktas naujas prezidentas, vykdo kongreso paskirtas valstybės pareigūnas (88 str.). Vadovaujantis konstitucijoje įtvirtintu valdžių padalijimu viceprezidentas nepriklauso vykdomajai valdžiai. Jis tuo pačiu metu yra ir senato pirmininkas (57 str.).

Respublikos prezidentu ir viceprezidentu gali būti asmuo, gimęs Argentinoje, arba asmenų, gimusių Argentinos piliečiais, vaikas, gimęs kitoje valstybėje, ir jeigu jis gali būti renkamas senato nariu (89 str.). 1994 m. konstitucijos pakeitimais buvo panaikintas anksčiau buvęs reikalavimas, kad prezidentas ir viceprezidentas turi priklausyti Romos Katalikų bažnyčiai. 1966 m. Argentinai pasirašius konkordatą su Šventuoju sostu, prezidentas neteko tautos patronato teisės (teisės skirti vyskopus). Remiantis 1957 m. redakcijos Konstitucija prezidentas turėjo teisę skirti vyskupu asmenį, pasirinktą iš trijų kandidatų, nurodytų senato pateiktame sąraše; aukščiausiajam teismui pritarus galėjo priimti arba sulaukyti Romos popiežiaus ganytojiškus laiškus, raštus, bules, katedrų kapitulų dekretus.

¹⁸ Dana Montano S. M. The Constitutional Problem of the Argentina Republic <<http://www.jstor.org/pss/837524>> [žiūrėta 2008-05-10].

¹⁹ Twomey A.. The involvement of sub-national entities in direct and indirect constitutional amendment within federations <<http://camlaw.rutgers.edu/statecon/workshop11greece07/workshop11/Twomey.pdf>> [žiūrėta 2008-05-12].

Konstitucija įtvirtina plebiscitinį prezidentinio valdymo modelį. Prezidentas ir viceprezidentas yra renkami 4 metų kadencijai ne daugiau kaip du kartus iš eilės remiantis visuotine rinkimų teise (90 str.). Kai kurių autorių teigimu, plebiscitinio pobūdžio prezidentinis valdymas labiau atitinka Lotynų Amerikos autoritarizmo tradicijas ir siekius.²⁰ Pirmą kartą tiesioginiai prezidento ir viceprezidento rinkimai buvo numatyti Argentinos konstitucijos 1949 m. pataisose. Remiantis pirmine 1853 m. ir 1957 m. redakcija juos rinko rinkikų taryba (*junta*), o šios tarybos narius, kurių turėjo būti du kartus daugiau nei kongreso narių, tiesiogiai rinko provincijų ir federacinės sostinės gyventojai šešeriems metams vienai kadencijai. 1949 m. konstitucijos pataisos numatė, kad prezidentas gali būti renkamas kitai kadencijai (apskritai neribojų kadencijų skaičiaus). Prezidento ir viceprezidento rinkimai turi įvykti ne vėliau kaip prieš du mėnesius iki jų kadencijos pabaigos. 1994 m. reforma įtvirtino dviejų rinkimų turų sistemą. Išrinktu laikomas tas kandidatas į prezidentus ar viceprezidentus, kuris pirmajame rinkimų ture gavo daugiau kaip 45 procentus visų rinkėjų balsų arba ne mažiau kaip 40 procentų visų rinkėjų balsų, bet daugiau kaip 10 procentų nei antrąją vietą užėmęs kandidatas (97, 98 str.). Jei pirmajame ture nei vienas kandidatas negavo reikiamo balsų skaičiaus, per 30 dienų turi įvykti pakartotinis balsavimas dėl dviejų kandidatų, gavusių daugiausia rinkėjų balsų. Išrinktu laikomas kandidatas, surinkęs daugiau balsų.

Konstitucija įtvirtina, kad respublikos prezidentas yra aukščiausias valstybės vadovas, vyriausybės vadovas ir yra politiškai atsakingas už valstybės valdymą (99 str. 1 d.). Prezidentas įgyvendindamas jam suteiktus įgaliojimus leidžia teisės aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti, nekeisdamas jų esmės (99 str. 2 d.). Kad prezidento teisės aktai turėtų teisinę galią, jie privalo būti pasirašyti ministrų kabineto pirmininko ir atitinkamo ministro (100 str. 1 p.).

Respublikos prezidentas turi įstatymų iniciatyvos teisę, pasirašo ir skelbia įstatymus. Prezidentui draudžiama leisti įstatyminius aktus. Tokie teisės aktai yra niekiniai ir negalioja (99 str. 3 d. 2 pastraipa). Tik išimtiniais atvejais, jeigu nėra galimybių Konstitucijoje numatyta procedūra priimti įstatymo ir jeigu tai nesusiję su kriminaliniais klausimais, mokesčiais, rinkimais ar politinių partijų sistema, prezidentas, esant ypatingoms ir neatidėliotinoms aplinkybėms, turi teisę leisti dekretus bendroju susitarimu su atitinkamais ministrais ir ministru pirmininku, kurie kontrasignuoja šį dekretą. (99 str. 3 d. 3 pastraipa). Ne vėliau kaip per 10 dienų nuo prezidento dekreto priėmimo ministrų kabineto pirmininkas turi pateikti jį svarstyti kongreso nuolatiniam jungtiniam komitetui. Šis komitetas per 10 dienų parengia išvadą, kuri svarstoma plenariniame abiejų parlamento rūmų susitikime. Svarstymo procedūrą ir kongreso narių atstovavimą nustato specialusis įstatymas, kurį

priima senato rūmai ir deputatų rūmai absoliučia visų narių balsų dauguma.

Prezidentas formuoja ministrų kabinetą (*Gabinete de ministros*), kurį sudaro ministras pirmininkas ir ministrai. Jų skaičių ir įgaliojimus nustato specialusis įstatymas. Pagal galiojantį įstatymą šiuo metu yra 11 ministrų.²¹ 1957 m. redakcijoje (87 str.) buvo numatyta, kad valstybės valdymo reikalus tvarko ir respublikos prezidento aktus kontrasignuoja 5 ministrai sekretoriai (vidaus reikalų; užsienio reikalų; finansų; teisingumo, religijos ir švietimo bei karo ir jūros reikalų). Ministro pirmininko pareigybė buvo įtvirtinta 1994 m. konstitucijos redakcijoje siekiant sustiprinti parlamentinę vykdomosios valdžios kontrolę. Tačiau konstitucijos pataisos nepakankamai aiškiai apibrėžė kabineto vadovo įgaliojimus. Jis „tarsi pasiklydęs tarp prezidento ir ministrų“, todėl jo vaidmuo nėra svarbus.²² Konstitucija numato, kad ministras pirmininkas yra politiškai atsakingas už savo veiklą nacionaliniam kongresui (100 str. 2 d.), ministrai yra asmeniškai atsakingi už teisės aktus, kuriuos jie kontrasignuoja, ir solidariai atsakingi už kolegialiai priimtus teisės aktus (102 str.). Ministrai, neatsisakę šių pareigų, negali būti renkami nei senato, nei deputatų rūmų nariais (105 str.). Ministras pirmininkas privalo ne rečiau kaip vieną kartą per mėnesį atvykti į kongresą ir padaryti pranešimą apie vyriausybės veiklą; pakaitomis senate ir deputatų rūmuose (101 str.). Senatas arba deputatų rūmai absoliučia narių balsų dauguma gali pareikšti interpeliaciją ministrui pirmininkui, tiek pat balsų reikia norint jį atstatydinti (101 str.).

Respublikos prezidentas skiria aukščiausiojo teismo teisėjus 2/3 visų senato narių pritarimu ir žemesniųjų federalinių teismų teisėjus senato pritarimu patarus magistratų tarybai. Jis teikia malonę ir gali sušvelninti bausmes nuteistiesiems, išskyrus asmenis, kuriems taikoma apkaltos procedūra, kurios iniciatyvos teisė priklauso deputatų rūmams.

Respublikos prezidentas sprendžia pagrindinius užsienio politikos klausimus ir vykdo šalies užsienio politiką. Prezidentas siekdamas palaikyti gerus santykius su užsienio valstybėmis sudaro ir pasirašo tarptautines sutartis, konkordatus ir kitus susitarimus, senato pritarimu skiria ir atšaukia diplomatinis atstovus užsienio valstybėse, priima užsienio valstybių diplomatinių atstovų įgaliojamuosius raštus (99 str. 7, 11 p.). Jis yra vyriausiasis visų valstybės ginkluotųjų pajėgų vadas, senato pritarimu skiria aukščiausius kariuomenės vadovus ir suteikia aukščiausius karinius laipsnius, o karo atveju turi teisę tai daryti savo nuožiūra (99 str. 13 p.). Prezidentas kongresui pritarus skelbia karą ir priima sprendimus dėl atsakomųjų karinių veiksmų, valstybės ginkluoto užpuolimo atveju senato pritarimu skelbia apgulties (karo) padėtį (*estado de sitio*) vienoje ar keliose šalies teritorijos dalyse (99 str. 15, 16 p.). Laikotarpyje tarp parlamento sesijų, laikydamasis apribojimų, numa-

²⁰ Valades D. Cabinet Government and Latin American Neopresidentialism <<http://info8.juridicas.unm.mx/cont/4/arc/arc10.htm>> [žiūrėta 2008-05-16].

²¹ Presidencia de la Nacion Argentina <<http://www.presidencia.gov.ar/>> [žiūrėta 2008-04-08; 2008-05-30].

²² Valades D. Cabinet Government and Latin American Neopresidentialism <<http://info8.juridicas.unm.mx/cont/4/arc/arc10.htm>> [žiūrėta 2008-05-16].

tytų konstitucijos 23 straipsnyje (t.y. apgulties būklės metu prezidentas negali teisti ir bausti asmenų, gali tik juos suimti arba išsiųsti iš vieno šalies regiono į kitą, jeigu šie asmenys neišreikštų valios išvykti iš valstybės teritorijos), prezidentas gali įgyvendinti kongresui suteiktą teisę – priimti sprendimą dėl apgulties (karo) padėties įvedimo, kai dėl neramumų šalyje iškyla reali grėsmė valstybės saugumui. Pažymėtina, kad realiai Argentinos prezidentas vadovaudamasis šia nuostata gali skelbti nepaprastąją ekonominę padėtį siekdamas įveikti ekonomines ir finansines krizes. Prezidentui tai suteikia papildomų svirtų ir galimybių reguliuoti nuosavybės teises, viešuosius bei privačius kontraktus, finansinį režimą, monetarinę politiką ir net kainas.²³ Tuo ypač dažnai naudojosi prezidentas C. S. Menemas (1989–1995; 1995–1999).

Respublikos prezidentas kasmet skelbia parlamento sesijos pradžią. Sesijos atidarymui skirtas posėdis, į kurį renkasi abeji parlamento rūmai, vyksta senato posėdžių salėje. Šio posėdžio metu prezidentas teikia ataskaitą apie šalies padėtį, konstitucijoje numatytas reformas, siūlo parlamentui svarstyti priemones, kurias, jo nuomone, būtina įgyvendinti (99 str. 8 p.). Prezidentas gali pratęsti eilinę parlamento sesiją arba šaukti neeilines sesijas, jeigu tai būtina dėl valstybės interesų (99 str. 9 p.). Konstitucija numato, kad prezidentas negali išvykti iš šalies be kongreso sutikimo. Laikotarpyje tarp sesijų jis gali išvykti iš šalies be kongreso sutikimo tik tuomet, jei tai būtina dėl viešųjų interesų (99 str. 18 p.).

1994 m. pakeitus konstituciją neteko galios nuostata, suteikianti prezidentui teisę tiesiogiai valdyti valstybės sostinę ir skirti jos merą. Tokius įgaliojimus prezidentas turėjo nuo 1880 m. Buenos Aires tapus federacine sostine (tai buvo įtvirtinta 1898 m. redakcijos konstitucijoje). Po 1994 m. konstitucinių pataisų sostinei buvo suteikta tokia pati savivaldos teisė kaip ir kitiems federacijos subjektams (provincijoms). 1996 m. pirmą kartą įvyko tiesioginiai sostinės mero rinkimai.

Nors 1994 m. konstitucine reforma buvo norima susiaurinti prezidento įgaliojimus, sušvelninti prezidentinį režimą, tačiau pertvarkymai nebuvo pakankamai revoliucingi. Argentinoje ir toliau vyrauja stipraus prezidento tradicijos. Per didelės prezidento galios yra didžiausias Argentinos prezidentinės sistemos trūkumas. Ypač didelės prezidento galios nėra apribojamos ir pakeičiamos kitų valdžių. Konstitucija nenustato mechanizmo kaip keisti situaciją, kai prezidentas ir įstatymų leidžiamoji valdžia „abipusiškai kelia obstrukciją“.²⁴ Konstitucija numato, kad parlamentas gali nušalinti prezidentą nuo pareigų apkaltos tvarka, tačiau ši procedūra yra pakankamai sudėtinga ir tik retais atvejais būna sėkminga. Tuo tarpu prezidentas neturi konstitucinės teisės paleisti parlamento.

Teisminė valdžia. Konstitucijos 108 straipsnyje įtvirtinta, kad teisminę valdžią vykdo Aukščiausiasis teismas ir žemesnės instancijos teismai, kuriuos steigia

nacionalinis kongresas. Remiantis galiojančiais įstatymais Argentinos teismų sistemą sudaro aukščiausiasis teismas, federacinės sostinės ir provincijų apeliaciniai rūmai bei pirmosios instancijos teismai. Teismai yra nepriklausomi. Konstitucija griežtai draudžia respublikos prezidentui vykdyti teismo funkcijas, priskirti sau teisę perimti teismo bylų nagrinėjimą ar peržiūrėti teismo išnagrinėtas bylas (109 str.). Teisėjų kadencija neribojama. Teisėjai vykdo pareigas tol, kol jų elgesys yra nepriekaištingas, ir gauna įstatymo nustatytą atlyginimą, kuris negali būti mažinamas kol eina teisėjo pareigas (111 str.).

1994 m. konstitucijos pakeitimais buvo įsteigta nauja institucija – magistratų taryba (114 str.). Jos veiklą reglamentuoja įstatymas, priimamas pritarus absoliučiai daugumai senato ir deputatų rūmų narių. Pagrindinė magistratų tarybos funkcija – organizuoti teisėjų atranką, administruoti teismų darbą, taikyti drausmines nuobaudas teisėjams. Konstitucijos pakeitimai apribojo prezidento teises skiriant aukščiausiojo teismo ir žemesniosios instancijos federalinių teismų teisėjus. Konstitucijos 99 straipsnio 4 dalis nustato, kad aukščiausiojo teismo teisėjus skiria prezidentas 2/3 visų senato narių pritarimu, o žemesniosios instancijos federalinių teismų teisėjus – vieną iš trijų kandidatų, nurodytų sąrašė, kurį pateikia magistratų taryba – skiria prezidentas viešajame senato posėdyje dalyvaujančių senatorių pritarimu. Konstitucijoje nustatyta, kad teisėjas, kuriam sukanka 75 metai, gali būti skiriamas penkerių metų kadencijai anksčiau nurodyta tvarka. Šių kadencijų skaičius neribojamas. Teisėju paskirtas asmuo, prieš pradėdamas eiti pareigas prisiekia respublikos prezidentui būti ištikimas Tautai ir jos konstitucijai, savo pareigas atlikti garbingai, bylas nagrinėti teisingai (112 str.).

Aukščiausiojo teismo teisėjai gali būti nušalinti apkaltos (*juicio publico*) būdu kaip nustatyta konstitucijos 53 straipsnio. Taip gali būti nušalinti ir žemesniosios instancijos teismų teisėjai. Bylas dėl žemesniosios instancijos teisėjų nušalinimo nagrinėja specialusis teismas, sudarytas iš įstatymų leidėjų, teisėjų, teisėtai šalyje registruotų advokatų. Jeigu šis teismas per 180 dienų nuo pradėtos teisėjo nušalinimo procedūros nepriima sprendimo dėl teisėjo nušalinimo, procedūra turi būti nutraukta, o teisėjo įgaliojimai atnaujinti (115 str. 3 d.).

Aukščiausiasis teismas ir žemesnieji federaliniai teismai nagrinėja ir priima sprendimus visose bylose dėl teisės pažeidimų, numatytų konstitucijoje bei įstatymuose, išskyrus apribojimus, nustatytus kongresui priimant įstatymus, nurodytus konstitucijos 75 straipsnio 12 dalyje, ir sutartis su užsienio valstybėmis; nenagrinėja bylų, kurių šalimi gali būti užsienio šalių ambasadoriai, pasiuntiniai ir konsulai; bylų, susijusių su karo laivyno vadovybe ir jūrų teise; bylų, kurių šalimi yra Argentinos respublika; ginčų tarp provincijų; skirtingų provincijų gyventojų ginčų; provincijos ar jos piliečių (116 str.). Konstitucijos 116 straipsnyje nurodytose bylose aukščiausiasis teismas yra apeliacinė instancija, o bylose, kurių šalimi yra ambasadoriai, pasiuntiniai, konsulai ar provincija, šis teismas yra pirmoji ir paskutinė instancija.

²³ Bouzat G. Presidential Power and Political Crisis in Argentina <<http://islandia.law.yale.edu/sela/SELA2006>> [žiūrėta 2008-05-05].

²⁴ Ten pat.

Konstitucijoje numatyta, kad gali būti steigiamas prisiekusių teismas, kuris nagrinės visas bendrojo pobūdžio baudžiamąsias bylas, išskyrus apkaltos bylas, kurių iniciatyvos teisė priklauso deputatų rūmams (118 str.). Konstitucijos skyriuje, reglamentuojančiame teismų įgaliojimus, apibrėžta valstybės išdavimo sąvoka (valstybės išdavimas – tai ginkluotas išpuolis prieš valstybę arba perėjimas į jos priešų pusę teikiant paramą ir pagalbą, 119 str.). Baudžiamąją atsakomybę už tokį nusikaltimą nustato specialusis įstatymas, kuris negali pažeisti konstitucijoje įtvirtinto individualios baudžiamosios ir moralinės atsakomybės principo: šį nusikaltimą įvykdžiusio asmens giminėms, kokios eilės jos bebūtų, nekyla teisinių ar moralinių pasekmių.

Aukščiausiasis teismas (*Corte Suprema de Justicia de la Nacion*) – aukščiausia valstybės teisminė institucija, pradėjusi veikti 1863 m. sausio 15 dieną. Jo jurisdikcija apima ne tik ginčų dėl teisės nagrinėjimą, bet ir konstitucinės kontrolės funkciją bei teisę oficialiai aiškinti konstituciją ir įstatymus. Argentinos teisinė sistema yra mišri. Ji priskiriama bendrosios ir kontinentinės teisės tradicijai, todėl čia teismai vykdo ne tik jurisdikcinę, bet ir teisės kūrimo funkciją, formuoja teismo precedentus. Aukščiausiasis teismas tam turi pakankamai laisvės. Nors konstitucija įtvirtina teismų nepriklausomumą ir draudžia bet kokią vykdomosios valdžios kišimąsi į jų veiklą, tačiau ji neriboja teismo galių priimant palankius šiai valdžiai sprendimus. Pavyzdžiui, po 1930 m. įvykusio karinio perversmo, kurį sukėlė didžioji ekonominė krizė, Argentinos aukščiausiasis teismas suformulavo ir įtvirtino šalies teisės sistemoje vadinamąją „*de facto* teisės“ doktriną. 1930 m. rugsėjo 9 d. aukščiausiasis teismas savo sprendimu pripažino *de facto* karinę generolo Jose Felixo Uriburu (1930–1932) vyriausybę ir remdamasis pozityvizmo bei teisinio realizmo teorija suformulavo pagrindinį šios doktrinos teiginį: jeigu piliečių išrinktoji valdžia nesugeba įgyvendinti konstitucijoje įtvirtinto tautos suvereniteto, tai ją nuvertusioji valdžia yra legitimi, jeigu pripažįsta pagrindines žmogaus teises ir paklūsta teismo sprendimams.²⁵

Konstitucija numato griežtus reikalavimus, kuriuos turi atitikti aukščiausiojo teismo teisėjai. Aukščiausiojo teismo teisėju gali būti asmuo, turintis ne mažesnę kaip aštuonerių metų teisėtai šalyje registruoto advokato praktiką ir atitinkantis senatoriams keliamus reikalavimus (111 str.). Aukščiausiojo teismo teisėjų skaičių nustato įstatymas. 1990 m. prezidento C. S. Menemo iniciatyva šis skaičius buvo padidintas nuo penkių iki devynių teisėjų. Jo suformuotą teismą netrukus imta vadinti „Menemo teismu“ arba „automatinės daugumos“ teismu, nes buvo suabejota teismo nepriklausomumu. Nemažai teismo priimtų sprendimų buvo akivaizdžiai

palankūs C. S. Menemo vyriausybei.²⁶ Vėliau išrinktieji prezidentai priešiška vertino teisėjų „naują daugumą“. Iki 2005 m. spalio pabaigos atsistatydino arba apkaltos būdu buvo pašalinti visi C. S. Menemo paskirti teisėjai. 2003 m. prezidentas Nestoras Kirchneris (2003–2007), siekdamas, kad teisėjų skyrimas būtų viešesnis ir skaidresnis, išleido dekretą, kuriuo nustatė trijų mėnesių terminą teisėjų kandidatūroms viešai apsvastyti prieš pateikiant jas tvirtinti senatui ir duomenis apie pretendentes skelbti teisingumo ministerijos tinklapyje.²⁷ Taip N. Kirchneris paskyrė keturis naujus teisėjus (iš jų, pirmą kartą Argentinos istorijoje, dvi moteris ir pirmą kartą šalies istorijoje, neatsižvelgdamas į tai, ar jo skiriami teisėjai priklauso Katalikų bažnyčiai). Tačiau jam nepavyko paskirti dviejų iš devynių teisėjų. Nepaisant to, kad 2006 m. pabaigoje senatui buvo pateikti siūlymai sumažinti teisėjų skaičių iki septynių ir net penkių, iki šiol teismas yra ne visos sudėties.²⁸ Tai komplikuoja teismo darbą, nes sprendimams priimti reikia nominalios teisėjų daugumos.

IŠVADOS

1. 1853 m. Argentinos konstitucija buvo rengiama vadovaujantis 1826 m. Argentinos, 1787 m. JAV ir 1812 m. Ispanijos konstitucijomis, atsižvelgiant į nacionalinius ypatumus, tradicijas, istorines sąlygas, politines aplinkybes, politines ir teises idėjas. Konstitucija įtvirtina Argentiną kaip demokratinę prezidentinę federacinę respubliką.

2. Įstatymų leidžiamąją valdžią vykdo dvejų rūmų parlamentas – nacionalinis kongresas, sudarytas iš senato ir deputatų rūmų. Įstatymų leidžiamajai valdžiai priklauso respublikos viceprezidentas, kuris kartu yra ir senato pirmininkas. Argentinos nacionalinis kongresas vykdo tradicines parlamentui priskirtinas funkcijas: leidžia įstatymus, tvirtina valstybės biudžetą, vykdo parlamentinę kontrolę ir turi kitus konstitucijoje numatytus įgaliojimus. Tam tikrus įgaliojimus vykdo tik senatas arba deputatų rūmai, tačiau dauguma jų numatyti abiejoms parlamento rūmams.

3. Vykdomąją valdžią vykdo respublikos prezidentas. Jis yra valstybės ir vyriausybės vadovas. Argentinoje vyrauja stipraus prezidento tradicijos. Jo galios nėra apribojamos ir perduodamos kitoms valdžioms. Konstitucija nenustato mechanizmo kaip panaikinti situaciją, kai prezidentas ir įstatymų leidžiamoji valdžia „abipusiškai kelia obstrukciją“.

4. Teisminę valdžią vykdo aukščiausiasis teismas ir žemesniosios instancijos teismai, kuriuos steigia nacionalinis kongresas. Aukščiausiojo teismo jurisdikcija apima ne tik ginčų dėl teisės nagrinėjimą, bet ir konstitucinės kontrolės funkciją bei teisę oficialiai aiškinti kons-

²⁵ Hevia M. A Short Political History of the Argentine Supreme Court <<http://www.thecourt.ca/2008/02/29/a-short-political-history-of-the-argentine-supreme-court/>> [žiūrėta 2008-05-07]; Osiel M. J. Dialogue with Dictators: Judicial Resistance in Argentina and Brazil <<http://www.jstor.org/pss/828952>> [žiūrėta 2008-05-16].

²⁶ The Supreme Court and Constitutional Politics in Post-Menem Argentina <http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/04/1/8/0/p41808_index.html> [žiūrėta 2008-05-07].

²⁷ Ten pat.

²⁸ Corte Suprema de Justicia de la Nacion <<http://www.csjn.gov.ar/>> [žiūrėta 2008-04-08; 2008-05-30].

tituciją ir įstatymus. Konstitucija neriboja aukščiausiojo teismo kompetencijos interpretuojant teisės normas.

5. Vienas iš Argentinos konstitucinės teisės ypatumų – rinkimų teisės reglamentavimas. Dėl rinkimų tvarkos reguliavimo ypatumų ir jos nestabilumo Argentina buvo ir yra vadinama „rinkimų sistemų laboratorija“. Šalyje ir jos provincijose buvo išbandyta dauguma rinkimų sistemų, žinomų lyginamojoje konstitucinėje teisėje, įskaitant, mažiausiai vieną, kuri buvo sukurta ir išbandyta tik Argentinoje. Vadinamas *desdoblamiento* (rinkimų ištiesimo ir išskaidymo laiko požiūriu) principas laikomas analogų pasaulyje neturintiu reiškiniu.

LITERATŪRA

1. Constitucion de la Nacion Argentina <<http://www.constitution.org/cons/argentin.htm>> [žiūrėta 2008-03-07].
2. Constitution of the Argentine Nation <<http://confinder.richmond.edu/country.php>> [žiūrėta 2008-03-07].
3. Constitucion de 1853 con reformas hasta 1957 <<http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Argentina/arg1853.html>> [žiūrėta 2008-03-19].
4. Constitucion de Cadiz 1812 <<http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/02438387547132507754491/index.htm>> [žiūrėta 2008-04-17].
5. Reformas de 1860, 1866, 1898, 1949, 1957 y 1972 <<http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/12948322049039384109435/p00...>> [žiūrėta 2008-04-12].
6. Reglamento de la Camara de Senadores de la Nacion <<http://www.senado.gov.ar/>> [žiūrėta 2008-04-08].
7. Reglamento de la Camara de Diputados de la Nacion <<http://www.senado.gov.ar/>> [žiūrėta 2008-04-08].
8. Congreso de la Nacion <<http://www.congreso.gov.ar/>> [žiūrėta 2008-04-08; 2008-05-30].
9. Corte Suprema de Justicia de la Nacion <<http://www.csjn.gov.ar/>> [žiūrėta 2008-04-08; 2008-05-30].
10. Honorable Camara de Diputados <<http://www.diputados.gov.ar/>> [žiūrėta 2008-04-08; 2008-05-30].
11. Honorable Camara de Senadores <<http://www.senado.gov.ar/>> [žiūrėta 2008-04-08; 2008-05-30].
12. Poder Judicial de la Nacion <<http://www.pjn.gov.ar/>> [žiūrėta 2008-04-20].
13. Presidencia de la Nacion Argentina <<http://www.presidencia.gov.ar/>> [žiūrėta 2008-04-08; 2008-05-30].
14. Altman Olin, D. Argentina: Electoral System <http://aceproject.org/regions-en/jne/AR/case-studies/esy_ar> [žiūrėta 2008-05-19].
15. Bouzat, G. Presidential Power and Political Crisis in Argentina <<http://islandia.law.yale.edu/sela/SELA2006>> [žiūrėta 2008-05-05].
16. Caprizo, J. Essential Characteristics of the Presidential System and Influences for its Establishment in Latin America <<http://64.233.183.104/search?q-cache:gdDWk gonIkj:info8.juridicas.unam.mx/cont/...>> [žiūrėta 2008-05-12].
17. Dana Montano, S. M. The Constitutional Problem of the Argentina Republic <<http://www.jstor.org/pss/837524>> [žiūrėta 2008-05-10].
18. Dippel, H. Modern Constitutionalism. An Introduction to a History in the Need of Writing <<http://www.uni-kassel.de/dippel/justitia/proc>> [žiūrėta 2008-05-15].
19. Hernandez, A. M. Consideration of Sub-national Constitutions in Argentina <<http://camlaw.rutgers.edu/statecon/subpapers/hernandez.pdf>> [žiūrėta 2008-05-04].
20. Hevia, M. A Short Political History of the Argentine Supreme Court <<http://www.thecourt.ca/2008/02/29/a-short-political-history-of-the-argentine-supreme-court/>> [žiūrėta 2008-05-07].
21. Hornberger, J. G.. Classical Liberalism in Argentina: A Lesson for the World <<http://64.233.183.104/search?q-cache:ifg1hy7wGkJ:www.fff.org/freedom/0974a.asp>> [žiūrėta 2008-04-30].
22. Linares Quintana, S. V. Comparison of the Constitutional Basis of the United States and Argentine Political systems <<http://www.jstor.org/pss/3309709>> [žiūrėta 2008-05-04].
23. Malamud, A.; Luca, M. The Anchors of Continuity: Party System Stability in Argentina, 1983-2003 <http://www.essex.ac.uk/ECPR/events/jointsessions/paperarchive/granda/ws2/Malamud_DeLuca.pdf> [žiūrėta 2008-05-16].
24. Osiel, M. J. Dialogue with Dictators: Judicial Resistance in Argentina and Brazil <<http://www.jstor.org/pss/828952>> [žiūrėta 2008-05-16].
25. Regunaga, C. M. The Argentine Elections: Systems and Candidates <http://www.csis.org/media/csis/pubs/hf_v15_05.pdf> [žiūrėta 2008-05-20].
26. Schor, M. Constitutionalism through the Looking Glass of Latin America <<http://lsr.nellco.org/suffolk/fp/papaers/19>> [žiūrėta 2008-05-20].
27. Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą. V., 2005.
28. Twomey, A. The involvement of sub-national entities in direct and indirect constitutional amendment within federations <<http://camlaw.rutgers.edu/statecon/workshop11greece07/workshop11/Twomey.pdf>> [žiūrėta 2008-05-12].
29. Valades, D. Cabinet Government and Latin American Neopresidentialism <<http://info8.juridicas.unm.mx/cont/4/arc/arc10.htm>> [žiūrėta 2008-05-16].
30. Vittadini Andres, S. N. U.S. Actual Malice Doctrine in Argentine Constitutional Law <<http://www2.tku.edu.tw/~ti/Journal/9-1/912.pdf>> [žiūrėta 2008-04-20].
31. Argentina <<http://en.wikipedia.org/wiki/Argentina>> [žiūrėta 2008-03-17].
32. Argentine Legal System and Structure <<http://faculty.cua.edu/fischer/ComparativeLaw2002/bauersachs/ArgentinaMainWebPage.html>> [žiūrėta 2008-03-30].
33. Constitution of Argentina <<http://www.mundoandino.com/Argentina/Argentina-Constition-of-1853>> [žiūrėta 2008-03-17].
34. Juan Bautista Alberdi <http://www.liberal-international.org/editorial.asp?ia_id=550> [žiūrėta 2008-05-10].
35. Juan Bautista Alberdi <http://en.wikipedia.org/wiki/Juan_Bautista_Alberdi> [žiūrėta 2008-05-10].
36. A Research Guide to the Argentine Legal System <<http://www.nyulawglobal.org/Globalex/Argentina.htm>> [žiūrėta 2008-03-17].
37. The „Infamous Decade“ 1930-1943 <<http://home.etu.unige.ch/musso4/Page7.html>> [žiūrėta 2008-05-10].
38. The Supreme Court and Constitutional Politics in Post-Menem Argentina <http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/04/1/8/0/p41808_index.html> [žiūrėta 2008-05-07].

THE FEATURES OF THE ARGENTINE CONSTITUTION

Elena Vaitiekienė *

Mykolas Romeris University

Summary

The Constitution of the Argentine Nation, drafted in 1853, is one of the most stable and longest-lived in the world (following the constitutions of the U.S., Belgium and Norway), undergone little change since the first constitutional reform of 1860. Later amendments have also been adopted in 1866, 1898, 1957 and 1994. The Constitution of 1853 remained at least nominally in force under the military regimes that seized power in the course of the 20th century, withstood all political and economic crises that took place in Argentina during the 19th and 20th century.

In this respect, we could state that the creators of the Argentine Constitution succeeded in finding flexible instruments of legal regulation of the state governing and the possibilities for liberal legal interpretation of the Constitution; it may be thanks to this reason that the Constitution was safeguarded from failure during the periods of dictatorship and at the same time adapted for the then political situation. It is on the grounds of the democratic provisions laid down in the Constitution that the military government was legitimized by introducing the “de facto doctrine” in the Argentine law.

The purpose of this article is to analyze some historical aspects of the Argentine constitutional law, also the doctrinal basis of the Argentine Constitution, the constitutional guarantees of the fundamental human rights, the form of government provided by the Constitution, the formation and the division of competence between the state institutions.

Keywords: constitution, history of constitutionalism, Argentine constitution.

* Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Constitutional Law, associate professor.